

Wat wil de VVD na Rutte? Verdeelde liberalen gaan debatteren over de eigen ‘kernwaarden’

Posted on 16 november 2024 by Pieter de Jonge

Op verzoek van een deel van de leden wil de VVD haar liberale kernwaarden veranderen. Een commissie werkt daarom aan het schrijven van een nieuw ‘Liberaal Manifest’. Al zijn er ook leden die zich afvragen of de partij niet dringender zaken heeft op te lossen.

Afgelopen mei pleitte Dick Dees, Kamerlid en staatssecretaris in de jaren zeventig en tachtig, in een lezing voor de JOVD-afdeling Breda voor het schrijven van een nieuw Liberaal Manifest. Hij maakte zich zorgen om de ‘enorme verrechtsing van de Nederlandse politiek’ en wilde opkomen voor ‘de kernwaarden van de liberalen, vrijheid, verantwoordelijkheid en verdraagzaamheid.’ Volgens *NRC* werd die oproep gesteund door een aantal VVD-prominenten: Ed Nijpels, Johan Remkes, Loek Hermans, Han ten Broeke en Jan Franssen.

Twee keer eerder een Liberaal Manifest

De afgelopen jaren werd vaker voorgesteld om opnieuw te bezinnen over waar de VVD voor staat. Tijdens de kabinetten-Rutte 3 en 4 kwamen die oproepen vooral van de rechterflank van de VVD. Die meende dat VVD-premier Mark Rutte te veel concessies deed aan linksere coalitiepartners als PvdA en D66. Maar welke VVD-standpunten werden omgezet in beleid, vroegen ze zich af? En waarmee kon de VVD naar de kiezer gaan als Rutte op een dag geen lijsttrekker meer was?

De afgelopen veertig jaar werd al twee keer eerder een Liberaal Manifest geschreven, in 1981 en in 2005. Onlangs, bij de aftrap van het nieuwe parlementaire jaar in september kondigde het partijbestuur aan dat een commissie gaat werken aan een nieuwe editie. De vorige dateert alweer van bijna twintig jaar geleden en 'de oplossingen van toen zijn wellicht niet de oplossingen van morgen', aldus het bestuur op de eigen website.

Veel VVD-leden vragen zich af waarom het partijbestuur er nu mee komt. De VVD heeft immers al 5 kernwaarden. Veel leden beschouwen die als tijdloos, dus waarvoor is een (nieuw) Liberaal Manifest nodig? Ook leden die meer aandacht voor inhoud willen, menen dat de partij nu dringender kwesties heeft om aan te pakken. Drie worden het vaakst genoemd: de interne verdeeldheid over regeringssamenwerking met de PVV, de gebrekkige ledeninspraak en het dalende ledenaantal.

Wie bekend is met de partijgeschiedenis, weet dat met de vorige twee manifesten niks werd gedaan. Dat had wel gekund, want in 1982 en in 2006 traden nieuwe partijleiders aan. Maar Ed Nijpels (1982-1986) noch Mark Rutte (2006-2023) beriep zich erop. Waarom zou het Manifest herschrijven nu meer zijn dan bezigheidstherapie?

Vrees voor beïnvloeding partijkoers

Dees kreeg voor zijn oproep opvallend veel steun van partijgenoten die tegen samenwerken met de PVV zijn, zoals Nijpels, Frans Weisglas en de appgroep De Nieuwe VVD, waar ook Tweede Kamerleden Eric van der Burg en Christianne van der Wal bij aangesloten zijn. Dees en Weisglas waren Kamerlid onder Nijpels, zij moeten weten hoe weinig praktische betekenis het eerste Liberale Manifest had.

Waarom denken zij er nu anders over?

Er bestaat vrees dat PVV-kritische leden de herschrijving van het Manifest willen gebruiken om de partijkoers te beïnvloeden. Bijvoorbeeld door erin te laten opnemen dat de VVD voortaan samenwerking met 'ondemocratische partijen die de rechtsstaat bedreigen' uitsluit. Zolang rechtse coalities zonder de PVV getalsmatig niet mogelijk zijn, wordt het steven dan automatisch gewend richting het politieke midden.

De vleugels

De tijd dat de VVD interne meningsverschillen kon wegwuiven met 'de VVD heeft geen vleugels, hooguit een enkele vlerk' is voorbij. Partijvoorzitter Henry Keizer (2014-2017) stelde de 'Thematische Netwerken' in. Een gedachte was dat leden met kennis van beleidsterreinen zo makkelijker informatie met Kamerleden konden delen dan via de eerdere partijcommissies, waarvoor experts gevraagd werden. Maar in een partij die steeds strakker en centraler geleid werd, bleken die netwerken het enige overgebleven verband waarin leden onafhankelijk van de partijtop konden opereren.

De linkervleugel is begaan met milieu en klimaat. De rechtervleugel miste onder premier Rutte een aantal 'rechtse' thema's, waaronder standpunten van Frits Bolkestein (1990-1998) over asiel en de multiculturele samenleving. Netwerken als 'Liberaal Groen' en 'Migratie en integratie' werden zo verzamelpunten van gelijkgestemden.

Liever verenigen dan strijd

Eind 2019 verenigden rechtse VVD'ers zich in Klassiek Liberaal. Nadat op het partijcongres van juni 2022 een nipte meerderheid tegen het stikstofbeleid van VVD-minister Van der Wal stemde, organiseerden sociaalliberale partijgenoten zich in De Nieuwe VVD. De eerste groep herkent zich meer in de huidige coalitie dan in de kabinetten-Rutte vanaf 2012, bij de laatste is het omgekeerd.

De partij heeft ook leden die zich in geen van beide vleugels herkennen. Die maken zich zorgen om de interne polarisatie. Flanken zouden het herschrijven van het Liberaal Manifest kunnen aangrijpen om via moties de eigen voorkeuren erin te schrijven.

Daarom pleitten sommigen (onder wie oud-voorzitter Ivo Opstelten en JOVD-voorzitter Mauk Bresser) afgelopen zomer voor een 'herijking van de liberale kernwaarden'. Zij erkennen dat er onder VVD-leider Rutte weinig ruimte was voor discussie, maar willen liever linker- en rechtervleugel verenigen dan een stammenstrijd aangaan.

Een partijbestuur wil per definitie een partij bij elkaar houden. Aankondigen dat een commissie onder leiding van Nanning Mol (burgemeester van Laren, Noord-Holland en voorzitter van de bestuurdersvereniging) aan de slag gaat met het Liberaal Manifest lijkt een vlucht naar voren. Een poging de ideologische discussies op een ordelijke manier te laten verlopen.

De commissie wordt formeel gepresenteerd op het najaarscongres van 30 november. Daarvoor werden al twee bijeenkomsten ingepland, in Dordrecht en in Zwolle. De eerste trok 40-50 bezoekers.

Een klein aantal leden heeft het liefst een partijbrede discussie, met bijeenkomsten in het hele land en moties. Die zijn teleurgesteld in de huidige opzet, waarbij het partijbestuur de agenda bepaalt.

Afleidingsmanoeuvre

Toch vinden ook veel voorstanders van inhoudelijke reflectie dit niet het juiste moment. Er zijn dringender kwesties. Opvallend: linker- en rechtervleugel zijn het oneens over de PVV, maar eensgezind over het belang van meer ledeninspraak.

Het huidige project lijkt bedoeld als afleidingsmanoeuvre, om te voorkomen dat een verdeelde achterban de toch al ingewikkelde regeringssamenwerking bemoeilijkt. Actieve VVD-leden zien alleen het verschil tussen een oprechte discussie met open einde en een kluitje in het riet. En kunnen eind november meer belang hechten aan een statutenwijziging die leden weer zeggenschap geeft over kandidatenlijst en partijprogramma.

Pieter de Jonge *is historicus en publicist.*

Wynia's Week verschijnt nu drie keer per week! *De groei en bloei van Wynia's Week is te danken aan de donateurs.* ***Doet u al mee? Doneren kan op verschillende manieren. Kijk HIER. Hartelijk dank!***